

D • N

27/4 1952

Samregeringsfrågan och Schweiz erfarenheter

De allmänna skäl som i Sverige anförts för en samregering av alla demokratiska partier — en permanent samlingsregering — går först och främst ut på att vi därmed skulle utvidga och fördjupa vår folkstyrelse. Regeringen intar i samtiden en så central plats i statskicket att blott delaktighet för alla större partier i regeringsmakten kan trygga demokratins grundläggande krav på en styrelse med inflytande även för minoriteterna — i motsats till en styrelse där en knapp majoritet bestämmer och en betydande minoritet ogillar. Kompromisser som vinner vidsträckt understöd och av inga större grupper uppfattas som övergrepp skulle säkerställas genom en sådan från riksdag till regering utvidgad proportionalism. Försöken att finna tvistefrågor i stället för att nå uppgörelser skulle avföras ur politiken, liksom det taktiska spel som nu för alla partier framstår som något väsentligt i statskonsten. Kvalitativt skulle regeringen och politiken över huvud vinna på att förmågor inom alla partier kunde samverka i ledande positioner. Självfallet borde samregeringen kombineras med sådana former av folkomröstning att riskerna för en härskande politisk byråkrati avvärdades.

Mot detta krav, enligt en rad opinionsundersökningar uppbyggt av ett flertal inom alla partier, anför man i de inlägg som inte bara omskriver de härskandes vilja att behålla hela makten framför allt tre grupper av argument. Samregeringen befars leda till stagnation: majoriteten kommer att hindras av minoriteten, och resultatet blir brist på initiativ och reformer. Den politiska debatten försvagas, och regeringen blir, då den håller samman, än mera dominerande än nu i förhållan-

de till riksdagen och politiska organisationer. Slutligen framhävs också de tekniska svårigheterna: hur skall regeringsplatserna fördelas, hur skall det gå vid oenighet inom regeringen, hur skall ansvar utkrävas av de styrande?

Dessa kritiska synpunkter saknar uppenbarligen inte betydelse. Men till stor del bottnar de i bristande förståelse för räckvidden av den omläggning det här är fråga om. Med samregering och folkomröstning följer att en rad problem som i ordinär parlamentarism är grundläggande blir sekundära eller helt faller bort. Ett nytt statskick uppstår och därmed helt nya frågeställningar. Detta klargörs bäst genom en blick på det schweiziska systemet, sedan mer än sextio år kännetecknat av kombinationen samregering och folkomröstning och utan varje tvivel ett av världens bäst arbetande och mest allmänt och entusiastiskt uppsatta statskick.

*

Uppkomsten och utvecklingen av det schweiziska regeringsättet har mest ingående och klarläggande skildrats i ett svenskt arbete av professor Elis Håstad. Här skall blott erinras om att samregeringen daterar sig från 1891, då det största partiet, det liberala eller frisinnade, införde det enda större minoritetspartiet, det katolsk-konservativa, i regeringen. Sedan har principen om samregering fullföljts genom att nya partier av betydelse fått regeringsplatser: bondepartiet år 1929, socialdemokraterna år 1943. För närvarande består förbundsrådet av tre frisinnade, två katoliker, en socialdemokrat och en representant för bondepartiet. Systemets tillämpning underlättas av att förbundsråden väljs för fyra år av förbunds församlingens två kam-

rar. Avgörande för den smidiga funktioneringen och den nästan totala frånvaron av partiella ministerkriser är emellertid inte detta förhållande. I Sverige skulle det formella valet kunna ersättas av en överenskommelse mellan partierna i början av varje ny riksdagsperiod — i realiteten bygger valen i Schweiz på dylika överenskommelser.

Till en början bör starkt understrykas att någon kritik av det schweiziska systemet knappast förekommer. Alla partier är ense om att samregering i förbindelse med folkomröstning är att föredra framför varje annan styrelseform. Naturligtvis finns missnöje på speciella punkter: socialdemokraterna anser sig exempelvis ha anspråk på en starkare representation inom förbundsrådet, och med hänsyn till förbunds församlingens sammansättning och än mer röstsiffrorna vid valen har de vägande skäl för sin ståndpunkt. Men inom intet parti är det ens fråga om att i princip motsätta sig samregerandet. Varje parti anser sina intressen, liksom landets, bäst tillgodosedda genom samverkan och de uppgörelser i särskilda frågor som samverkan förutsätter.

Redan därmed är klart att den nyss refererade invändningen om stagnation och alltför starkt minoritetsinflytande i Schweiz inte ter sig hållbar, ja, knappast förstaelig. Lagstiftningsverksamheten bromsas inte av samarbetet, förklarar man; självfallet är däremot att lagarna innehåll påverkas både av samverkan i regeringen och av rätten att begära folkomröstning, vare sig denna rätt i det särskilda fallet utnyttjas eller inte.

Hur är det då med debatten, med kritiken? Samregeringen hindrar inte; den ger snarare ökad frihet. I Sverige är det nära nog givet att partiledarna följs av sina partivänner i riksdagen, av partipressen, av en rad till partiet anknutna organisationer. Så är det inte i Schweiz. Ingenting är naturligare än att ett parti eller en grupp inom ett parti kritiserar förslag från regeringen, även om självfallet dessa förslag i re-

gel vinner vidsträckt understöd. Det intryck av följsamhet, av uppställning efter partilinjier, av osjälvständighet som så ofta är ofrånkomligt i Sverige möter inte i tillnärmelsevis samma grad i schweizisk politik. Och här måste man framför allt komma ihåg att folkomröstningen ger en väldig stimulans åt debatten och just åt den sakliga debatten; man är van vid att ta ställning till sakfrågor, man diskuterar möjligheten att framdriva en folkomröstning, man diskuterar intensivt sedan

väl en fråga på väljarnas begäran framlagts till omröstning.

Redan det sagda visar att i svensk debatt centrala argument mot samregeringstanken är av ringa betydelse; det finns intet rimligt skäl att anta att Sverige skulle vara alltför underlägset Schweiz för att praktisera samma system med samma framgång. Genom en mera samlad bild av den schweiziska ordningen i en följande artikel skall emellertid den kritiska argumentationen hos oss ytterligare belivas